

Панічук О.В., аспірант
Науковий керівник: Мороз Ю.Ю., професор кафедри
національної безпеки, публічного управління
та адміністрування, д.е.н., професор
Державний університет «Житомирська політехніка»

ПОНЯТТЯ ЛІКВІДНОСТІ АКТИВІВ І ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ГОСПОДАРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки ефективне управління кредитоспроможністю господарських організацій виступає одним із ключових чинників забезпечення їх фінансової стабільності та конкурентоспроможності. Стійкий фінансовий стан підприємства неможливий без належного рівня ліквідності активів і платоспроможності, адже саме вони визначають здатність суб'єкта господарювання своєчасно виконувати свої зобов'язання у сфері здійснення бізнес-процесів придбання економічних ресурсів та постачання товарних об'єктів. Питання ліквідності й платоспроможності є базовими для прийняття управлінських рішень у сфері фінансового менеджменту, кредитування та інвестиційної діяльності.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що в умовах зростання ризиків, коливань ринкової кон'юнктури та потреби надання товарних кредитів у відносинах з покупцями від рівня ліквідності активів залежить не лише здатність підприємства підтримувати поточну платоспроможність, а й його довгострокова кредитоспроможність. Для кредиторів ліквідність активів підприємства є основним показником фінансової гнучкості, тоді як платоспроможність характеризує реальну можливість виконання фінансових зобов'язань у встановлені терміни.

Водночас в нормативно-рекомендаційних документах та у науковій літературі спостерігається певна неоднозначність у трактуванні понять «ліквідність» і «платоспроможність». Часто ці категорії використовуються як синоніми, хоча вони мають різну економічну сутність і функціональне призначення в системі управління дебіторською і кредиторською заборгованістю підприємства. Ліквідність активів визначає ступінь можливості їх використання для погашення кредиторської заборгованості без суттєвих втрат у вартості, тоді як платоспроможність відображає здатність підприємства забезпечити баланс між наявними та майбутніми зобов'язаннями. Саме взаємозв'язок цих понять формує основу для оцінювання кредитоспроможності господарських організацій, що є важливим елементом фінансово-економічної безпеки підприємства.

З огляду на це, поглиблене дослідження сутності ліквідності та платоспроможності, їх взаємозалежності та ролі в управлінні кредитоспроможністю має не лише теоретичне, а й практичне значення.

Опрацювання нормативно-рекомендаційних документів і результатів теоретичних досліджень вітчизняних науковців дало можливість визначити існуючі підходи до змістовної характеристики понять категорій «ліквідність» та «платоспроможність» [1].

Отже, в нормативно-рекомендаційних документах ліквідність характеризується як здатність забезпечити своєчасне виконання грошових зобов'язань, що визначається збалансованістю між строками і сумами [1]. В свою чергу, платоспроможність підприємства являє собою здатність своєчасно здійснювати розрахунки за всіма видами зобов'язань [2].

Серед результатів досліджень вітчизняних науковців понять категорій «ліквідність» та «платоспроможність» варто виділити наявність наступних підходів:

1) за допомогою поняття «ліквідність» вирішується триєдине завдання щодо характеристики як підприємства, так і його балансу та окремих активів [3];

2) для характеристики підприємства поняття «ліквідність» та «платоспроможність» змістовно розмежовуються. Ліквідність визначається як здатність підприємства швидко перетворювати активи на грошові кошти для покриття поточних зобов'язань. Платоспроможність характеризує загальну можливість підприємства виконувати фінансові зобов'язання у коротко- та довгостроковій перспективі [4];

3) здійснюється обґрунтування схожості змісту та наявності спільних ознак понять «ліквідність» та «платоспроможність» щодо можливості покриття зобов'язань підприємства його активами [5];

4) відносні показники абсолютної, швидкої і поточної платоспроможності використовуються для оцінювання ліквідності [6].

Аналіз представлених вище наявних серед науковців підходів до характеристики понять «ліквідність» та «платоспроможність» дозволив виокремити окремі необґрунтовані та дискусійні висновки наступного змісту:

1. Ліквідність необхідно розглядати як категорію, що характеризує стан активів підприємства щодо можливості їх перетворення в кошти необхідні кредиторам для погашення зобов'язань. Тому ліквідність відносно підприємства як фінансовий показник може бути визначена лише за наявними активами в його балансі, або щодо окремих об'єктів. Фактична ліквідність підприємства забезпечується тільки активами, що відображаються в його балансі.

2. Неправомірно ототожнювати поняття «ліквідність» та «платоспроможність» за змістом категорій і оціночними показниками. Ліквідність – це стан активів підприємства, що забезпечує загальний рівень його кредитоспроможності, яка впливає на платоспроможності щодо окремих кредиторів. Рівень ліквідності активів

формує обсяги платіжних економічних ресурсів підприємства, які можуть використовуватися для сплати зобов'язань. Коефіцієнт ліквідності активів визначається відношенням наявних у підприємства-позичальника коштів, які необхідні кредиторам до загальної вартості платіжних активів, що можуть забезпечувати погашення зобов'язань. Показник ліквідності характеризується величиною в межах від 0 до 1, тобто, як відсутністю ліквідних активів і можливістю використання всієї вартості наявних платіжних активів для погашення боргів.

Платоспроможність – це процес реалізації кредитоспроможності господарської організації як позичальника відносно окремих кредиторів щодо сплати боргів.

Показник кредитоспроможності визначається співвідношенням збалансованих за строками сум вартості платіжних активів, які необхідні кредиторам до зобов'язань, що підлягають погашенню.

Поняття «платоспроможність» можливо використовувати для характеристики виконання зобов'язань відносно окремих кредиторів з урахуванням рівня кредитоспроможності господарської організації та інших факторів, що визначаються індивідуальними відносинами з кредитором.

При цьому, фактичний рівень платоспроможності визначається на основі кредитоспроможності господарської організації, який по відношенню до черговості погашення боргу може коригуватися залежно від впливу інших пріоритетних факторів позитивного і негативного характеру, що притаманні індивідуальним відносинам з кредитором та регулюються як законом, так і внутрішніми рішеннями позичальника.

3. Стан ліквідності підприємства за його балансом формує величину його коштів, які можуть бути використані для сплати зобов'язань відповідно до оціночного рівня стану перетворення в них платіжних активів. Показник ліквідності як певний стан характеризується відносною величиною координації, яка показує структуру наявних платіжних активів щодо коштів, які є можливість залучити у поточному оціночному періоді для сплати зобов'язань.

Платоспроможність виходячи з кредитоспроможності це співвідношення двох різноименних абсолютних величин: у чисельнику кошти, що може залучити підприємство з наявних платіжних активів для сплати зобов'язань у поточному оціночному періоді, у знаменнику – обсяг зобов'язань, які підлягають сплаті цьому ж періоді. У кожному конкретному випадку таке співвідношення характеризує рівень інтенсивності можливості підприємства повернути борг та визначається фактичною величиною від «0», а нормативною 1,0 і більше. За умови, що загальна величина платоспроможності менша 1,0, тобто, в поточному оціночному періоді наявних коштів для сплати зобов'язань менше величини боргів, підприємство-позичальник здійснює рейтинг своїх кредиторів щодо визначення черговості сплати кредиторської заборгованості.

Розглянуті підходи до оцінки ліквідності і платоспроможності дозволять ґрунтовно досліджувати стан платіжних активів підприємства та його спроможності погашати зобов'язання.

Список використаних джерел

1. Положення про обов'язкові фінансові нормативи та вимоги, що обмежують ризики за операціями з фінансовими активами фінансових установ, що отримали ліцензію на здійснення господарської діяльності з надання гарантій та поручительств: Розпорядження Нацкомфінпослуг від 30 трав. 2019 р. № 980. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1113-19#Text>

2. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова НБУ від 30 черв. 2016 р. № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v035-1500-16#Text>

3. Чемчикаленко Р.А., Майборода О.В., Дьякова Ю.Ю. Напрями підвищення ефективності оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2017. №12. URL: <http://economyandsociety.in.ua/journal-12/19-stati-12/1382-chemchikalenko-r-a-majboroda-o-v-dyakova-yu-yu>

4. Гриліцька А., Харченко А. Вплив грошових потоків на ліквідність та платоспроможність підприємства. *Економіка та суспільство*. 2025. № 72. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-133>

5. Хома І., Панчак М.-І. Шляхи вирішення проблем щодо ліквідності та платоспроможності малих вітчизняних підприємств. *Економічний простір*. 2023. № 184. С. 148-152. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-26>

Кисельов І. Система показників платоспроможності та ліквідності, їх взаємозв'язок з фінансовою стійкістю. *Економіка та суспільство*. 2025. № 75. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-41>